

Антонюк Поліна Євгенівна,
професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

Пяковський Вадим Валерійович,
професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, професор

ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ЯК ЗАСІБ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВІ- АГРЕСОРУ

Пособництво державі-агресору – це особливо тяжкий злочин у сфері основ національної безпеки України. Саме тому розслідування таких кримінальних правопорушень є пріоритетним напрямом діяльності правоохоронних органів. Разом з тим, такі об'єктивні обставини, як вчинення кримінальних протиправних дій на території, тимчасово невідконтрольній державним органам влади, а також неможливість проведення певних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій органами досудового розслідування, – негативно впливають на ефективність розслідування пособництва державі-агресору та обумовлюють дефіцит засобів збирання доказів [1, с. 1057].

З урахуванням обстановки вчинення пособництва державі-агресору, а також умов розслідування таких злочинів, основними доказами виступають фактичні дані, зафіксовані в електронній (цифровій) формі.

Такі фактичні дані, здебільшого, містяться у матеріалах фотозйомки, звукозапису, відеозапису. Вони можуть знаходитися на технічних носіях інформації, що перебувають у свідків, а також у відкритих та закритих ресурсах мережі Internet, як то [2]:

– веб-сайти та сторінки в соціальних мережах незаконно створених органів влади; відкриті телеграм канали; різноманітні засоби масової інформації, що працюють на тимчасово окупованій території України, та держави-агресора, що висвітлюють створення окупаційною владою псевдо-органів влади;

– веб-сайти, сторінки в соціальних мережах громадськості (у тому числі окремих фізичних осіб); журналістів, адвокатів, органів

державної влади України та місцевого самоврядування, відкриті телеграм канали; різноманітні засоби масової інформації, що фіксують та висвітлюють воєнні злочини та злочини проти основ національної безпеки України, вчинені на тимчасово окупованій території України, а також, що висвітлюють події на тимчасово окупованій території України.

За таких обставин неможливо переоцінити значення такого незамінного засобу збирання доказів органами досудового розслідування як проведення експертизи [3, 4].

Проведення експертиз під час розслідування пособництва державі-агресору значно підвищує ефективність доказування, оскільки в умовах дефіциту доступних засобів збирання доказів забезпечує органи досудового розслідування та суд можливість отримання належних і допустимих доказів, які містяться у висновках експертів по результатах проведених експертиз, основою для яких виступають наукові (достовірні) знання. Сучасні можливості судових експертиз дозволяють органам досудового розслідування встановити багато обставин, що мають значення для кримінального провадження, і встановити які в інший спосіб об'єктивно неможливо. В значній мірі «така можливість забезпечується правильним розумінням сутності експертизи та результатів її проведення, усвідомленням природи об'єктів експертизи та можливостями сучасних видів судових експертиз щодо вирішення завдань, що виникають в ході доказування» [4, с. 1045].

Оскільки здебільшого органи досудового розслідування мають справу з інформацією, що існує в цифровій (електронній) формі, то правильно зібрана та перенесена на технічні носії така інформація може стати об'єктом різного роду (виду) судових експертиз, в залежності від завдань, які необхідно вирішити.

Фототехнічна експертиза – це криміналістична експертиза, що пов'язана з дослідженням фотозображень та технічних засобів їх виготовлення. У фототехнічній експертизі виділяються два самостійних напрямки (види): дослідження фотографічних зображень та технічних засобів їх отримання; дослідження матеріальної частини фотознімків.

На вирішення фототехнічної експертизи, в тому числі, можуть виноситися такі питання [5]:

– Чи присутні на даному графічному файлі, зображенні (фотознімку) ознаки монтажу?

– Той самий чи інший об'єкт (предмет, приміщення, ділянка місцевості тощо) зафіксовано на графічних файлах, зображеннях

(фотознімках, негативах) та відео файлах (відеозаписах), що надані для проведення експертизи?

– Які розміри об'єктів, зображених на графічних файлах, зображеннях (фотознімках, негативах) та відеофайлах (відеозаписах)?

– Яке взаємне розташування (відстань) об'єктів, розташованих на графічних файлах, зображеннях (фотознімках, негативах) та відеофайлах (відеозаписах)?

– Яка була швидкість об'єкту (транспортного засобу) на відповідній ділянці місцевості, відповідно до наданих відеофайлів (відеозаписів)?

Отже в ході проведення фототехнічної експертизи можливо ідентифікувати (ототожнити) особу по зображеннях, які містяться в різних відео- фотофайлах, навіть за відсутності на них зображення обличчя цієї особи, а лише за зображеннями тіла чи окремих частин тіла [6, с. 253]. Таким чином, можна встановити, чи одна і та ж сама особа зображена на різних фото- та відеоматеріалах, які знаходяться в матеріалах провадження у зв'язку з розслідуванням пособництва державі-агресору.

Подібні ідентифікаційні завдання можна вирішити не лише щодо осіб, зображення яких наявне на фото- чи відеоматеріалах, а й щодо предметів, ділянок місцевості, транспортних засобів тощо. Причому, розроблені методи фототехнічної експертизи дозволяють зробити це навіть щодо таких зображень, на яких лише візуально виявити такі особливості неможливо [7, с. 143]. Таким чином, отримана в ході проведення фототехнічної експертизи інформація про, наприклад, – марку, модель та номерний знак транспортного засобу, слідів експлуатаційного характеру предметів, одягу, а також особливостей елементів зовнішності особи, – забезпечує можливість слідчого, прокурора щодо здійснення подальших процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів під час розслідування пособництва державі-агресору.

Для встановлення вартості ресурсів та активів, переданих державі-агресору, а також розміру завданої шкоди матеріального характеру виникає необхідність в проведенні товарознавчої експертизи (машин, обладнання, сировини та споживчих товарів; транспортно-товарознавча; військового майна, техніки та озброєння). Фактичні дані, що містяться у висновках експертів по результатах проведення товарознавчих експертиз, дозволять встановити механізм та обставини вчиненого кримінального правопорушення.

За наявності у слідчого, прокурора документів, в тому числі з рукописними реквізитами, певні фактичні дані можна отримати в ході

проведення почеркознавчої та авторознавчої експертизи. Основним завданням почеркознавчої експертизи є ідентифікація виконавця рукописного тексту, обмежених за обсягом рукописних записів (літерних та цифрових) і підпису. Висновок експерта щодо виконавця тексту може бути наданий як в категоричній, так і в ймовірній формах. Але фактичні дані у висновку експерта будуть виступати доказами, які наблизять суб'єкта розслідування до встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, причетних до його вчинення.

Вирішити питання щодо ототожнення особи автора тексту можливо також в ході проведення авторознавчої експертизи писемного мовлення, яка є різновидом лінгвістичної експертизи (належить до криміналістичних експертиз) [8]. Так, наприклад, експерт в своєму висновку може надати відповіді на питання: Чи є певна особа автором наданого на дослідження тексту? Чи є автор та виконавець тексту однією або різними особами? Чи складено текст документа особою самостійно або під диктування чи його виконано шляхом переписування? Встановлення таких обставин в ході проведення авторознавчої експертизи дозволить встановити як автора документу, так і наявність умислу в його діях, що є обов'язковою умовою під час розслідування пособництва державі-агресору.

В залежності від особливостей конкретного кримінального провадження, звичайно, може виникати необхідність у проведенні й інших видів експертиз: економічних, комп'ютерно-технічних, технічної експертизи документів тощо.

Таким чином, в об'єктивних умовах ускладненої процедури збирання доказів під час розслідування пособництва державі-агресору, будь-які фактичні дані, отримані в процесуальний порядок, є важливими для доказування. Під час проведення експертизи для встановлення таких фактичних даних важливо не лише орієнтуватися щодо видів експертиз та завдань, що вирішуються ними, а також розуміти, що один і той самий матеріальний об'єкт може бути носієм різного роду інформації про подію правопорушення, встановити яку можна в ході проведення різних за своїм предметом експертиз [1, с. 1064-1065].

Список використаних джерел

1. Антонюк, П. Є., Бажан, В. Д. & Пяковський, В. В. (2024). Можливості судової експертизи під час розслідування пособництва державі-агресору. *Наукові перспективи*. 5(47). 1054 – 1067. DOI [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)-1054-1067](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47)-1054-1067).
2. Жидков, В. Л. & Жила, О. Б. (2023). Доказування злочинів про колабораційну діяльність: проблемні питання закону. URL:

<https://www.helsinki.org.ua/articles/dokazuvannia-zlochyniv-pro-kolaboratsiyu-diialnist-problemni-pytannia-zakonu/>.

3. Антонюк, П. Є. & Пясковський, В. В. (2023). Проведення експертизи за ініціативою адвоката як засіб збирання доказів стороною захисту у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал* (8), 403-406. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/93>.

4. Антонюк П. Є, Сорока І. В. & Чуприна О. В. (2024). Проведення експертизи як засіб збирання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з державним фінансуванням галузі охорони здоров'я. *Наукові перспективи*. 2 (44). С. 1042 – 1053. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2\(44\)-1042-1053](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-1042-1053).

5. Особливості призначення фототехнічної експертизи, дослідження фотозображень та технічних засобів. URL: <https://ndekc.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/09/Рекомендації-фототехнічна.pdf>.

6. Хомко Б. Р. (2020). Можливості фототехнічної експертизи щодо ідентифікації особи в разі відсутності зображення обличчя особи (на прикладі розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з виготовленням, розповсюдженням чи збутом порнографічних предметів). *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали V Міжнар. наук.- практ. конф.* (Київ, 9–10 груд. 2020 р.). Ч. 2. С. 253-255.

7. Хомко Б. Р. (2021). Можливості судової фототехнічної експертизи при розслідуванні злочинів, пов'язаних з використанням вибухонебезпечних матеріалів та вибухових пристроїв. *Особливості розслідування злочинів, пов'язаних з використанням вибухонебезпечних матеріалів: криміналістичні аспекти: матеріали I-го Міжнародного круглого столу* (Україна, Київ, 18 лютого 2021 р.). С. 142-146.

8. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 року № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.